

**PECULIARITIES OF NORMATIVE AND LEGAL REGULATION
OF THE PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS UNDER
MARTIAL LAW: PROBLEMS AND WAYS OF IMPROVEMENT**

**ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ**

Bilyansky Yu. O.

*Master of Laws, Director
Separate structural unit Kamianets-
Podilskiy Vocational College
of Higher Education Institution
"Podilskiy State University"
Kamianets-Podilskiy, Ukraine*

Білянський Ю. О.

*магістр права, директор
Відокремлений структурний
підрозділ «Кам'янець-Подільський
фаховий коледж» Закладу вищої
освіти «Подільський державний
університет»
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Linnyk N. V.

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of "Law"
Separate structural unit Kamianets-
Podilskiy Vocational College
of Higher Education Institution
"Podilskiy State University"
Kamianets-Podilskiy, Ukraine*

Лінник Н. В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач відділення «Право»
Відокремлений структурний
підрозділ «Кам'янець-Подільський
фаховий коледж» Закладу вищої
освіти «Подільський державний
університет»
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Rusnak L.V.

*Master of Law,
Teacher of Legal Disciplines
Separate structural unit Kamianets-
Podilskiy Vocational College
of Higher Education Institution
"Podilskiy State University"
Kamianets-Podilskiy, Ukraine*

Руснак Л. В.

*магістр права,
викладач юридичних дисциплін
Відокремлений структурний
підрозділ «Кам'янець-Подільський
фаховий коледж» Закладу вищої
освіти «Подільський державний
університет»
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Діти є найуразливішою верствою населення, що потребує особливої опіки та підтримки з боку держави. Яскравим свідченням цього стали події пов'язані із вторгненням російської федерації на українську територію. За даними державного порталу «Діти війни» від початку повномасштабної війни росії проти України загинуло 482 дитини, поранено 981 дитину,

зникло 398 осіб та депортовано на територію рф 19392 дитини [10]. Зрозуміло, що точну кількість постраждалих дітей встановити наразі неможливо через активні бойові дії та тимчасову окупацію частини території України. Також якщо вести мову про депортованих дітей, то їхня кількість відома лише зі слів агресора, тому наведеній цифрі довіряти не варто. Швидше за все, що вона у рази більша.

Перш ніж говорити, про національний правовий захист дітей в умовах війни, варто згадати про міжнародні норми. Так, за нормами міжнародного права, діти, які зростають в умовах війни, визнаються такими, що потребують особливого захисту, адже під час війни відбуваються порушення цілком усіх прав дитини. Зокрема, опиняються під загрозою право на життя, право бути з сім'єю та громадою, право на здоров'я, право на розвиток особистості, і також право на турботу та захист» [1].

На національному рівні є розуміння, що для дітей, які зростають в умовах війни має бути особливий правовий режим. Законодавчий початок такого захисту був покладений з прийняттям Закону України «Про соціальний захист дітей війни» від 18.11.2004 № 2195-IV [2], за яким були передбачені соціальні виплати особам, визнаним як діти війни. Зрозуміло, що цей Закон був орієнтований та передбачав захист тих осіб, які постраждали від Другої світової війни, і в період, коли відбувалися військові дії, були дітьми. Тобто цей Закон не містив перспективних норм, де хоча б теоретично передбачалися аспекти соціального захисту дітей під час можливих військових дій на території вже незалежної України. Існували лише на той момент окремі норми у Законі України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III, де вказувалися роз'яснення до понять «дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», «дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах». Також у цьому Законі передбачалося надання дітям з вищезазначених понять, прав на безоплатне харчування у закладах освіти та державної цільової підтримки для здобуття освіти у державних та комунальних закладах освіти [3]. Тому про існування спеціальних норм щодо захисту дітей в умовах воєнного стану в національному законодавстві не йшлося.

Також проблемою розвитку українського законодавства у сфері захисту прав дитини в умовах воєнних дій була ще повільна імплементація у нього норм міжнародного права. Так, у 2019 році Україна приєднується до Декларації про безпеку шкіл (Safe Schools Declaration), яка мала б забезпечувати організацію освітньої системи таким чином, щоб вона допомогла захистити дітей та молодь від смерті, травм та експлуатації під час збройних конфліктів. Але жодних заходів передбачених цією Декларацією, здійснено не було, а її положення не були імplementовані в українське законодавство [4]. У серпні 2021 року

Кабінет Міністрів України встигнув лише затвердити план заходів щодо її реалізації [5].

Тому стан національного законодавства на момент вторгнення росії не міг відповідати тим викликам, які згодом кидала щодень війна.

Для вирішення практичних проблем, які виникли у сфері захисту прав дітей в умовах військових дій, Закон України «Про охорону дитинства» було доповнено нормами, що визначають законних представників для дітей, зарахованих/влаштованих на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, влаштованих у сім'ю патронатних вихователів у разі переміщення, у тому числі за кордон з метою евакуації під час дії надзвичайного або воєнного стану в Україні [3].

Також було внесено зміни до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, що встановлював нову процедуру усиновлення дитини, тимчасово переміщеної (евакуйованої) за межі України під час введення на території України надзвичайного або воєнного стану [6].

Було розширено та доповнено новими положеннями Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, який був затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866. Так, у ньому передбачено, що у разі загибелі батьків або їх зникнення, дитину влаштовують до прийомної родини та дитячих будинків сімейного типу на загальних підставах з призначенням виплати державної соціальної допомоги [7].

Разом з тим, було внесено зміни до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», якими визначено виплату фінансової підтримки родинам, що змушені були переміститися зі свого основного місця проживання та фінансової допомоги дітьми, що перемістилися без супроводу батьків [8].

Також радником–уповноваженою Глави держави ініційовано та реалізовано Офісом Президента спільно з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) та Міністерством соціальної політики України загальнонаціональну програму «Дитина не сама», в межах якої створено чат-бот у телеграмі, за допомогою якого можна запропонувати прихисток дитині, повідомити про загублену або знайдену самотню дитину, надати інформацію про міжнародні організації, які готові прихистити українських дітей [9].

На порталі «Дія» надається можливість подати заяву про взяття на облік кандидатів в усиновлювачі. Для цього необхідно обрати онлайн-послугу «Усиновлення: реєстрація кандидатом» [9].

Окрім того, здійснюється ряд заходів з забезпечення умов для того, щоб українські діти могли здобувати освіту в умовах війни, а в усіх гілках влади від національного до місцевого рівня створені або

створюються Координаційні штаби, робочі групи та інші міжвідомчі органи, які покликані здійснювати реформування законодавства у сфері захисту прав дітей в умовах воєнного стану.

Таким чином, на сучасному етапі українське законодавство у сфері захисту прав дітей в умовах воєнного стану, перебуває у динамічному розвитку. Проте ефективність його вдосконалення наразі залежить від багатьох факторів. Перший – це наявність тимчасово окупованих територій. Проблемаю тут є, те, що жодного законного впливу на ці території здійснити неможливо, так як і отримати достовірну інформацію про потреби дітей, які там проживають, та відстежити їхнє перебування та стан проживання. Тобто, прописати законодавчо план заходів щодо дітей, які проживають на окупованих територіях можливо, проте втілити його в життя наразі не вдасться. Другий фактор – це дефіцит фінансування. Реалізація програм щодо захисту прав дітей в умовах війни потребує належного фінансування, яке наразі забезпечити із державного бюджету теж важко. Також на нашу думку, було доречним розробити законопроект, який поєднував у собі всі основні норми, пов'язані із захистом дітей в умовах війни. Це б дало змогу оновити нормативну базу з цього питання, скоротити великий обсяг нормативних актів, які наразі використовуються, а також з врахуванням нових викликів, зазначити нові положення.

Література:

1. Звіт ООН «Вплив збройного конфлікту на дітей» 1996 року. URL : <https://sich-pravo.org/zvit-za-rezultatamy-doslidzhennyaspryyannya-dotrymannyu-prav-ditej-shho-postrazhdaly-vid-zbrojnogokonfliktu-ta-zabezpechennya-derzhavnyh-garantij-yih-zahystu/>

2. Про соціальний захист дітей війни: Закон України від 18.11.2004 № 2195-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2195-15#Text>

3. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.

4. Декларації про безпеку шкіл (Safe Schools Declaration). URL : <https://ssd.protectingeducation.org/>

5. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл : розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 898-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-%D1%80#Text>

6. Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>

7. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова Кабінету Міністрів України від 24

вересня 2008 року № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>

8. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

9. Рядінська В.О. Правове регулювання захисту прав дітей України в результаті російської агресії. *Збірник матеріалів II Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конференції з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини* Київ: ДНДІ МВС України. 2022 С.122-124.

10. Державний портал «Діти війни». URL: <https://childrenofwar.gov.ua>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-314-2-5>

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE PRACTICE OF MUNICIPAL ADMINISTRATION OF FOREIGN COUNTRIES

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПРАКТИЦІ МУНІЦИПАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Bocharova N. V.

*Doctor of Legal Sciences,
Professor at the Department of Law
Alfred Nobel University
Dnipro, Ukraine*

Бочарова Н. В.

*доктор юридичних наук,
професор кафедри права
Університет імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна*

Місцеве самоврядування має різні форми та функції залежно від конституційної та правової систем відповідної держави. Однією з його важливих функцій в останні роки є надання управлінських послуг, які відповідають місцевим потребам та пріоритетам, пов'язаним з реалізацією прав людини на місцевому рівні. Хоча основна відповідальність за сприяння та захист прав людини покладається на національні уряди, просування культури прав людини в місцевих органах відіграє життєво важливу роль у сприянні повазі та реалізації прав людини в суспільстві.

Бурхливі процеси урбанізації у світі породжували виклики у сфері соціальної згуртованості. Потрібен був дискурс, який об'єднав міських жителів і формує спільну систему орієнтирів, для суспільного існування. З урбанізацією також відбувалося утвердження автономії міст та міської ідентичності, коли мешканці відчували себе більш прив'язаними до свого міста, ніж до самої нації. Це збіглося з глобальною тенденцією 80-х років стосовно децентралізації урядових